

Leszek Mrozewicz

<https://orcid.org/0000-0002-4670-1959>

(Gniezno)

W OKOWACH REALIZMU HISTORYCZNEGO...

Leonhard Schumacher, *Historischer Realismus. Kleine Schriften zur Alten Geschichte*, red. Frank Bernstein, *Studien zur Alten Geschichte*, 26, Vandenhoeck & Ruprecht Verlage, Göttingen 2018, ss. 341

Publikowanie różnych *scripta minora* zasłużonych badaczy jest sprawą banalną, zwłaszcza w dobie Internetu, gdy niemalże każdy artykuł można znaleźć w sieci w formacie PDF. Niezależnie od tego często kwestionuje się sens reedytowania prac, które z reguły powstawały na przestrzeni kilkudziesięciu lat i mogły już ulec dezaktualizacji. Wątpliwościami tymi podzielił się także redaktor tomu, Frank Bernstein (z Uniwersytetu Johanna Wolfganga Goethego we Frankfurcie nad Menem), pisząc na s. IX:

Czyż (ponowne) wydanie *opera minora selecta* nie jest jedynie zwykłym okazaniem zakorzenionej w przeszłości *discipuli pietas erga magistrum*, co najwyżej mocniej zaakcentowaną dedykowaniem księgi pamiątkowej? Redaktor (tego tomu) jest (jednak) innego zdania... W książce tej zebrane zostały artykuły badacza starożytności, które powstały na przestrzeni ostatnich czterech dziesięcioleci. Koncentrują się one na węzłowych problemach polityki, historii społecznej i prawnej świata antycznego, zwłaszcza zaś kwestii władzy, czego nie można uznać za coś, co już dawno przeminęło, wręcz przeciwnie: jeśli badania historyczne pojmujemy jako wkład do zrozumienia czasów nam współczesnych i dostrzegamy w nich ochronę przed bezsensowną argumentacją (polityczną), to pytania o te problemy muszą być bezustannie ponawiane. Książka ta, o manifestacyjnym tytule „Historyczny realizm”, ma zwrócić naszą uwagę na rzeczywistość czasów minionych. Jest to konieczne.

Leonhard Schumacher zalicza się do grona najwybitniejszych współcześnie badaczy świata antycznego, zwłaszcza zaś realiów jego życia politycznego. Dlatego problematyka społeczna i zagadnienia sprawowania władzy wzbudzają jego szczególne zainteresowanie. W Polsce znany jest przede wszystkim ze znakomitej książki o niewolnictwie antycznym (Schumacher 2005) oraz z kilku tekstów mniejszych, które wygłosił najpierw, w trakcie licznych pobytów jako *visiting professor* na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, w formie wykładów.

Prezentowany tom zawiera piętnaście artykułów. Trzy z nich dotyczą świata greckiego: Temistoklesa i Pausaniasza („Themistokles und Pausanias. Die Katastrophe der Sieger”, s. 1-28), Filipa II Macedońskiego („Zum Herrschaftsverständnis Philipps II. von Makedonien”, s. 29-50) oraz „miejsca władztwa Macedończyków” wśród zmieniających się mocarstw („Die Herrschaft der Makedonen im Kanon der «Weltreich» – Abfolge des Pompeius Trogus (Iustin). Grundlage – Gestaltung – Zielsetzung”, s. 51-69). Pozostałych jedenastu to Cesarstwo Rzymskie – zdecydowanie ulubiony obiekt badań Leonharda Schumachera. Znajdują się wśród nich artykuły, które uzyskały rangę tekstów klasycznych, powszechnie cytowanych, często stanowiących obiekt polemiki. Listę otwiera praca o Oktawianie i Cezarze („Octavian und das Testament Caesars”, s. 93-126), kończą natomiast fascynujące rozważania o wykorzystywaniu przez Mussoliniego propagandy cesarza Augusta („Augusteische Propaganda und faschistische Rezeption”, s. 301-331). Z pozostałych szczególną uwagę zwróciłbym na artykuł o zabójstwie cesarza Sewera Aleksandra („Die Sizilia in Mainz-Bretzenheim. Zur Lokalisierung der Ermordung des Kaisers Severus Alexander”, s. 249-268). Leonhard Schumacher zabiera w nim głos w sprawie lokalizacji miejsca mordu cesarza, wskazując – na bazie precyzyjnej analizy źródeł – dzisiejszą dzielnicę Moguncji (Bretzenheim). *Sicilia* – to namiot-rezydencja władcy, na wzór sali ceremonialnej pałacu cesarskiego w Rzymie. Teza Leonharda Schumachera wzbudziła ostrą polemikę, która – wydaje się – wcale nie ucichła (Böhme-Schönberger 2002; 2004). Do nurtu badań nad niewolnictwem nawiązuje artykuł porównujący w tym zakresie świat antyczny ze współczesnym („Antike und moderne Sklaverei. Strukturelle Überlegungen zum Phänomen der Unfreiheit”, s. 289-299). Jest to tekst bardzo ważny, pokazujący, że problem niewolnictwa ma wymiar ponadczasowy, obecny i w naszej współczesności.

Władzy jako zjawisku politycznemu poświęcone zostały artykuły dotyczące Klodiusza Albina („Die politische Stellung des D. Clodius Albinus (193-197 n. Chr.)”, s. 225-248) oraz przekazywania władzy w państwie („Herrschaftsübertragung im frühen Prinzipat: Die Rolle von Senat, Volk und Heer bei der Kaisererhebung”, s. 127-144). Nie brakuje też rozważań na temat roli i pozycji religijnej cesarza rzymskiego, w tym kontrowersji wobec jego apoteozy w okresie późno-antycznym („Zur «Apotheose» des Herrschers in der Spätantike”, s. 269-287).

Wybór opublikowanych w tomie rozpraw nie wymaga specjalnego uzasadnienia – pisze Frank Bernstein (s. X). – Na plan pierwszy wysuwa się (...) minioną rzeczywistość. Schumacherowi chodzi bezustannie o to, aby pokazać, zarówno jeśli chodzi o życie społeczne, jak i polityczne, ich realistyczną stronę. Jego artykuły demaskują w sposób jednoznaczny, ale i aluzyjny, problem sprawowania i dążenia do władzy. Interesują go społeczne nierówności i zależności, status i ranga (społeczna), straty

polityczne i ich konsekwencje, władza i jej zawłaszczanie, jej forsowanie i odrzucanie, jej „pozadyskusyjne” umacnianie.

„Historischer Realismus” to tom bardzo udany. Poprzez zestawione teksty pokazuje, z jednej strony, konsekwentnie utrzymywany przez cztery dziesięciolecia profil badawczy Uczzonego, z drugiej zaś ponadczasowość mechanizmów władzy i sposobu jej działania. Nieodparcie nasuwa się refleksja, że poprzez lustro przeszłości autor z lekka ironicznie spogląda na czasy nam współczesne...

Bibliografia

- Böhme-Schönberger A. 2002, Tatort Bretzenheim? Zum Tode des Severus Alexander, [w:] 125 Jahre Bretzenheim, Mainz, s. 27-28.
Böhme-Schönberger A. 2004, Wurde Alexander Severus in Bretzenheim ermordet?, Mainzer Zeitschrift 99, s. 11-16.
Schumacher L. 2005, Niewolnictwo antyczne. Dzień powszedni i los niewolnych, Poznań.

Artykuły zamieszczone w tomie wydane wcześniej po polsku:

- Faszystowska recepcja propagandy augustowskiej, Xenia Posnaniensia, series altera, 15, Poznań 2003.
Zabójstwo cesarza Sewera Aleksandra w „Sicilia” pod Moguncją, Xenia Posnaniensia, series altera, 28, Poznań 2006.